

TRANZIȚII ȘI TRANSFORMĂRI – ANALIZE SOCIOLOGICE

ADELA ȘERBAN*

Ultimele decenii sunt indiscutabil marcate de tranziții abrupte și de transformări accelerate, care antrenează în planul social discontinuitate și provocări legate de adaptarea societală. Procesele globale, fie ele pandemii, migrații în masă, inegalități structurale, transformări tehnologice sau reconfigurări geopolitice, pătrund și remodelează țesutul social la nivel local, instituțional și individual, accentuând nevoia de aprofundare și de cunoaștere. Având drept încadrare acest context amplu, numărul 3–4/2026 al *Revistei Române de Sociologie* a avut ca obiectiv să exploreze relația dinamică dintre forțele macro-sociale și experiențele micro-sociale, pentru a contribui la radiografierea complexă și nuanțată a societății contemporane, prin lentila transformărilor globale care o modelează. Urmărind o acoperire tematică largă, de la dinamici structurale, la experiențe contextuale specifice, și încurajând abordări interdisciplinare ale proceselor de schimbare socială, numărul s-a adresat autorilor ale căror cercetări aprofundează modul în care schimbările economice, politice, culturale și tehnologice au modelat cadrele societale, pentru a putea reuni contribuții analitice din domeniul științelor sociale orientate spre o înțelegere critică a proceselor globale și a dinamicilor dezvoltării.

Pornind așadar de la ideea apelului la contribuții inițial, am reunit în acest număr șase studii analitice care, deși aparent disparate, converg către o întrebare fundamentală: cum se adaptează, cum se transformă și cum (re)acționează actorii sociali – instituții, comunități, grupuri și indivizi – în fața unor șocuri și tendințe globale? De la reziliența instituțională post-pandemică, la impactul reprezentării politice de gen, de la reîntoarcerea acasă a îngrijitoarelor migrante, la ascensiunea criminalității organizate cibernetice, și de la ingineria socială a trecutului comunist, până la romantizarea contemporană a criminalilor în serie, fiecare articol oferă o piesă a unui puzzle sociologic mai larg și mai complex.

* Researcher in sociology, Institute of Sociology, Romanian Academy, e-mail address: adelaserban@insoc.ro.

Studiul *Institutional Resilience in Social Services Serving Older People: Inter-institutional Collaboration as A Mechanism of Post-pandemic Institutional Adaptation in Cluj-Napoca (2018–2025)* propune o analiză a rezilienței instituționale în serviciile sociale pentru vârstnicii din Cluj-Napoca, cercetarea longitudinală arătând că pandemia COVID-19 nu a fost un eveniment care a afectat uniform instituțiile, ci un șoc care a generat traiectorii de adaptare diferențiate. Articolul introduce un concept-cheie – *coordonarea adaptivă intersectorială* – pentru a explica de ce același context de criză a produs răspunsuri instituționale atât de variate.

Studiul aduce în atenție o temă de mare actualitate, aceea că răspunsul la criză nu este doar o chestiune de resurse sau de voință politică, ci depinde substanțial de mandatul instituțional și de capitalul relațional pre-existent. Sublinierea importanței *rezilienței latente*, a acelei capacități a inițiativei civice informale de a se reactiva în momente de criză, este o contribuție majoră a lucrării, care ne invită să medităm la impactul pe care îl are sustenabilitatea și vizibilitatea capitalului social informal. Articolul nu doar că documentează o perioadă de criză, dar oferă un model explicativ care poate fi aplicat și în alte sectoare și contexte, pledând pentru o recunoaștere a rolului esențial al încrederii și al relațiilor informale în construirea unui răspuns instituțional rezilient și robust.

O altă dimensiune crucială a proceselor globale este migrația. Articolul *From Italy to Romania: The Invisible Return of Romanian Care Workers* se concentrează, înăuntrul acestei tematici-cadru, asupra unui subiect puțin explorat: migrația de revenire a femeilor în vârstă, foste îngrijitoare în Italia. Studiul, bazat pe interviuri aprofundate cu opt femei din regiunea Moldovei, deconstruiește narativul eșecului experienței migraționale pentru muncă, arătând că pentru femeile participante la studiu reîntoarcerea în țara natală nu reprezintă un eșec al integrării în țara de imigrație, ci o etapă planificată a unui proiect de viață care implică procese complexe de negociere identitară și de tranziție emoțională asociată etapelor de vârstă. Cercetarea oferă o privire sensibilă asupra costurilor fizice și emoționale ale muncii de îngrijire, relevând cum această categorie de femei își reconstruiește sentimentul de apartenență în principal prin respingerea identității de „migrantă” după revenire și reintegrarea rapidă în comunitățile de origine, două elemente cap de pod ale unei reziliențe personale înăuntrul unei soluții de viață expusă riscului înstrăinării. Articolul aduce o contribuție importantă în principal prin evidențierea unui tipar de migrație feminină în care obiectivul familial de tip economic, combinat cu menținerea legăturilor familiale prin vizite anuale, previne fragmentarea identitară și transformă pensionarea într-un capitol de viață aflat în continuitate cu parcursul anterior, iar nu ca dezrădăcinare. Este o analiză deopotrivă riguroasă și subiectiv-calitativistă despre îmbătrânire în migrație și despre cum *acasă* poate rămâne un punct de referință stabil, chiar și după decenii de absență.

Cu articolul *Measuring the Effects of Gender Balanced Political Leadership Using Quantitative International Measurements and Indexes in the Nordic Countries*,

numărul revistei face trecerea de la analiza de la nivel micro-instituțional la cea macro-comparativă, abordând o temă semnificativă pentru agenda globală de dezvoltare: efectele societale ale *leadership*-ului politic echilibrat din perspectiva genului. Analiza cantitativă a situației din țările nordice realizată de către autoare abordează critic narațiunea de succes asociată cu egalitatea de gen în politică, demonstrând cu instrumente statistice că există o corelare semnificativă între reprezentarea feminină în politică și majoritatea proceselor importante de dezvoltare societală. Acest studiu reprezintă totodată un model de abordare metodologică și de interpretare critică a datelor, dar și o pledoarie pentru o abordare *intersecțională* a cercetării de gen, care să nu se oprească la procente de reprezentare, ci să analizeze de asemenea calitatea prezenței, accesul la puterea decizională reală și modul în care politicile publice sunt modelate de multiple caracteristici relevante social, al căror impact de reprezentare rămâne adesea nedecelabil în lăuntrul mediei agregate.

Al patrulea articol care face parte din acest număr, *Provocările viitorului, criminalitatea cibernetică organizată. Implicații globale și locale*, abordează o tematică diferită, dar complinitoare în raport cu procesele analizate în lucrările anterioare: sfera digitală ca mediu de oportunități și riscuri, autorii analizând implicațiile sociale ale crimei organizate cibernetice și noile culoare de vulnerabilitate deschise prin dezvoltarea tehnologiilor de ultimă oră.

Din punct de vedere teoretic, articolul trasează o punte necesară între criminologia clasică și provocările secolului XXI, arătând că organizațiile criminale au evoluat în timp de la structuri ierarhice cu bază teritorială la rețele fluide, mediate tehnologic, cu o amprentă fizică minimă și o capacitate versatilă și mereu inovatoare de a se insera și a disturba activitățile cotidiene ale persoanelor și instituțiilor. România este prezentată în acest studiu de caz, drept o țară cu potențial ridicat de a facilita o înțelegere detaliată a mecanismelor din spatele criminalității digitale în contexte sociale caracterizate de coexistența unei infrastructuri digitale moderne cu vulnerabilități structurale socio-economice și instituțional-administrative. În acest sens, articolul analizează cazul „Hackerville” (din Râmnicu Vâlcea) ca exemplu concret al modului în care expertiza tehnică, sărăcia și corupția se împletesc pentru a crea un ecosistem criminal local, conectat la piețele și circuitele globale.

Studiul identifică esența procesului de schimbare în aceea că accentul se mută de la violența fizică la cea digitală, de la controlul teritorial la cel al infrastructurii, „corupția” capătând o formă nouă odată cu apariția criptomonedelor și a inteligenței artificiale (AI). Autorii articolului nu se rezumă numai la a descrie amenințarea, ci propun și recomandări pentru o reglementare și rezolvare adecvată a fenomenului de către forurile competente: de la cooperarea judiciară internațională și reglementarea criptomonedelor, până la dezvoltarea de instrumente de combatere bazate pe AI și, crucial, la ameliorarea cauzelor socio-economice profunde care alimentează și facilitează extinderea acestui fenomen. Articolul este așadar deopotrivă

o analiză socială și un act de *advocacy* pentru politici publice integrate care să combine securitatea cibernetică cu justiția socială.

Următorul studiu al numărului, *Criminalii în serie din perspectiva membrilor „true crime community”*. *Studiu de caz: femeile tinere membre ale comunităților „true crime” din România*, aduce în discuție tot un fenomen specific erei digitale: romantizarea criminalilor în serie în rândul tinerelor femei consumatoare de produse culturale din genul „true crime”. Cercetarea, prin apel la metodologii de tip calitativ, identifică sursa acestei fascinații într-un set de factori dispoziționali (deschiderea față de poveștile de viață complexe, valorizarea atractivității fizice, romantizarea riscului etc.), dar, mai important, analizează rolul produselor culturale în acest proces de glorificare. Autoarea argumentează teza că romantizarea criminalilor în serie este un produs social, un „fenomen de nișă” cu consecințe reale în plan psihologic și social, exploatând într-un mod distorsionat și nociv social relația complexă dintre emoție, frică și atracția pentru interzis, pe care le generează consumul de producții audiovizuale pe tema criminalității.

Articolul analizează modul în care produsele audiovizuale și platformele de socializare nu doar reflectă, ci construiesc activ această fascinație, prin alegerea de actori atractivi în rolurile răufăcătorilor și prin focalizarea narațiunii pe istoria criminalului, în detrimentul unei atenții concentrate pe suferința victimelor. Studiul constituie o lectură semnificativă pentru înțelegerea efectelor deficitului de responsabilitate etică din societățile contemporane și subordonarea activităților cu funcții cultural-educative obiectivelor de audiență și profit, atrăgând atenția asupra relației dintre consumul media și comportamentul deviant, precum și asupra modului în care anonimitatea digitală facilitează impunerea de narațiuni publice cu consecințe anti-sociale.

În final, ultimul articol al numărului: *Între sancțiuni juridică și sancțiune socială: colectivul în procesul de formare a omului nou în România socialistă*, abordează o temă complementară grupajului prezentat mai sus, pornind de la principiul că pentru a înțelege prezentul, trebuie să ne uităm la trecut. Articolul oferă o incursiune sociologică și juridică în societatea socialistă pre-decembristă, analizând mecanismele de formare a „omului nou” și argumentând într-un mod ingenios cum regimul a folosit dreptul nu doar ca instrument represiv, ci ca mijloc de transformare a colectivității într-un agent activ al controlului social. Articolul detaliază modul în care adunările cetățenești și colectivele de muncă erau instrumentalizate pentru a aplica presiune socială, a complementa sancțiunea juridică și a asigura conformarea ideologică, dezvăluind logica profundă a unui sistem care urmărea să își „internalizeze” normele prin intermediul colectivităților, transformând fiecare cetățean într-un potențial gardian al ideologiei. Această analiză istorică este relevantă pentru tematica generală a numărului, deoarece ne amintește de tradițiile autoritare ale controlului social și de modul în care mecanismele de conformare pot fi instituționalizate, constituind o invitație la meditație asupra modurilor în care aceste mecanisme totalitare se pot întoarce și

reinsera insidios în societățile viitorului facilitate de contextul actual al dezinformării și al presiunii sociale online.

Cele șase articole reunite în acest număr al *Revistei Române de Sociologie* oferă mai mult decât o simplă colecție de analize. Ele reprezintă un *intro* în mozaicul complex al societății contemporane, interogând din multiple unghiuri tema centrală a transformării și adaptării. Fie că analizează reziliența instituțiilor, impactul politicilor de gen, evoluția identitară dinăuntrul soluției migranționiste, amenințările cibernetice sau formele de control social și de fascinație culturală, autorii acestui număr ne invită la o reflecție critică și nuanțată. Ne arată că procesele globale nu sunt forțe abstracte, ci se manifestă concret în viețile oamenilor, în funcționarea instituțiilor și în dinamica comunităților. De asemenea, studiile pe care le aducem în atenția cititorilor ne avertizează că măsurătorile și indicatorii, deși utili, pot ascunde adesea mai mult decât dezvăluie. Totodată, acestea ne reamintesc că trecutul, cu ingineria sa de control social, își proiectează încă umbra asupra modului în care înțelegem și întâmpinăm provocările viitorului. Vă invităm așadar să parcurgeți aceste studii nu doar pentru a descoperi răspunsuri, ci și întrebări noi despre lumea noastră socială aflată în continuă prefacere.

